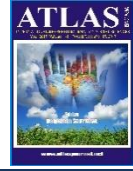




ATLAS INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL ON SOCIAL SCIENCES

ISSN:2619-936X



Article Arrival Date:08.10.2018

Published Date:31.10.2018

2018 / October

Vol 4, Issue:13

Pp:1262-1269

Disciplines: Areas of Social Studies Sciences (Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences)

KÜMELENME STRATEJİSİNİN KOBİ'LER İÇİN ÖNEMİ¹

IMPORTANCE OF CLUSTERING STRATEGY FOR SME'S

Öğr.Gör.Dr. Beyza ERER

Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü,
beyzaerer@selcuk.edu.tr, Konya/Türkiye

Prof. Dr. Ahmet DİKEN

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, adiken@konya.edu.tr,
Konya/Türkiye

ÖZET

Ekonomi tarihi boyunca kümeler, dünyanın birçok yerinde doğal kaynaklara olan yakınlık, uygun işgücünün o bölgede bulunması, inovasyona ait fikirlerin o bölgede ortaya çıkması gibi özellikler ve bölgesel kalkınmaya duyulan ihtiyaçlardan dolayı ortaya çıkmışlardır. Zaman içerisinde başarılı olan kümeler gelişme gösterirken, başarısız olanlar yaşamlarını tamamlayarak yok olmuşlardır. Fiziki ve zamansal sınırların kalktığı günümüzde gelişmiş ülkeler başta olmak üzere, dünyada ve ülkemizde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde (KOBİ) kümelenme uygulamaları önemli ölçüde hızlanmıştır. Türkiye ekonomisinde istihdam ve üretim yönünden önemli bir paya sahip olan KOBİ'ler, ülkemizin gelişmesi yolunda hem sürdürülebilirliğini sağlamak hem de rekabet edilebilirliğini arttırmak ve küresel pazarlara giriş yapabilmek için çeşitli yollara başvurmuşlardır. Fakat değişen dünya koşulları çerçevesinde KOBİ'lerin karşılaştığı ve yaşadığı çeşitli sorunlar tek başlarına başarılı olabilmelerini zorlaştırmış ve kümelenmenin önemini artırmıştır. Çünkü küme kapsamında yer alan KOBİ'ler; yenilikçilik, güven, güç ve işbirliği ortamı içerisinde varlıklarını sürdürebilme olanağı bulabilmekte ve rekabet gücü elde etmektedirler. Bu amaçla, yapılan çalışmada öncelikli olarak kümelenme kavramı açıklanmaya çalışılmış ve daha sonra kümelenmenin KOBİ'lere sağladığı avantajlar incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kümelenme, Kümelenmenin Avantajları, KOBİ'ler

ABSTRACT

Clusters have emerged in various parts of the world throughout economic history because of closeness to natural resources, availability of suitable labor force in that region, the emergence of ideas of innovation in that region and needs for regional development. In time, while successful clusters showed improvement, failed cluster complete their lives and disappeared. Physical and temporal boundaries disappeared in the present day, clustering practices in Small And Medium-Sized Enterprises (SME) have been accelerated considerably in the world and in our country, especially in developed countries. SMEs which have a significant share of the economy in terms of employment and production in Turkey, have resorted to a variety of ways in order to ensure sustainability, increase competitiveness and enter global markets on the path to development of our country. However, in the extent of changing world conditions, various problems that SMEs have faced and experienced made it difficult for them to succeed on their own and have increased the importance of the clustering. Because SMEs in the cluster can have the opportunity to survive and find the opportunity to provide competitiveness based on innovation, trust, power and cooperation. For this purpose; primarily the concept of clustering was tried to be explained and then the advantages provided by the clusters to SMEs were examined in the study.

Key words: Clustering, Advantages of Clustering, SMEs

¹ Bu çalışma, Prof. Dr. Ahmet DİKEN tarafından danışmanlığı yapılan Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İşletme Bölümü'nde yapılmış Beyza ERER' in "Orta Gelir Tuzağı: Gelişmiş Bir Türkiye İçin İşletmelerimizin Yapısal Dönüşümü Üzerine Model Önerisi" Konu Başlıklı, Doktora Tez çalışmasından türetilmiş olup ayrıca 4-7 Ekim 2018 tarihinde gerçekleştirilen "2. Uluslararası GAP İşletme Bilimleri ve Ekonomi" isimli kongrede sözlü olarak sunulmuş ve aynı isimli çalışmanın özeti bildiri kitabında yer almaktadır.

1. GİRİŞ

21. yüzyılda ekonomik ve sosyal alanda yaşanan gelişmeler ekonomik pazarların küreselleşmesine ve hem ülkeler hem de işletmeler arasında rekabetin hız kazanmasına neden olmuştur. Küreselleşme sürecinde ülkeler, dış piyasalarda KOBİ'lerin rekabet edebilme gücü sağlayabilmesi için farklı stratejiler uygulama yoluna girmişlerdir. Bu noktada, 1990 yılında Michael E. Porter'ın kümelerle yönelik yapmış olduğu çalışması ülkelere farklı bir bakış açısı kazandırmış ve aynı ya da benzer sektörde yer alan işletmelerin hem iş birliği içinde olma hem de birbirleriyle rekabet etme temeline dayanan “kümelenme” kavramını ortaya çıkarmıştır.

Kümelenme yaklaşımı, literatürde son yıllarda rekabetin gücünün artırılması noktasında önemli bir araç olarak tüm dünyada kabul görmeye başlamış ve günümüzde kümelenme süreci KOBİ'lerde önemli ölçüde hızlanmıştır. Çünkü, KOBİ'lerin finansal ve yönetsel sorunlar başta olmak üzere tedarik, üretim, pazarlama, teknoloji ve uluslararası rekabet açısından yaşadığı sorunlar küreselleşen dünyada daha da yıkıcı hal alarak KOBİ'leri farklı politika uygulamalarına yöneltmiştir. KOBİ'lerin Türkiye ekonomisi için taşıdığı önem ve yaşamış oldukları sorunlar dikkate alındığında, KOBİ'lerin söz konusu sorunlara tek başına çözüm getirmesinin zor ve kendi aralarında örgütlenmenin kaçınılmaz olduğu görülmektedir. Bu nedenle, rekabet avantajı sağlamada gelişmiş birçok ülkede örnekleri bulunan ve bölgesel-ulusal kalkınmada önemli katkıları olan kümelenmenin Türkiye'deki KOBİ'ler için önemli bir alternatif olduğu düşünülmektedir.

Çalışmanın temel araştırma sorusu şudur: Türkiye'deki KOBİ'lerin sorunlarının giderilmesinde kümelenme yaklaşımı ne gibi avantajlar sağlar? Bu çerçevede araştırmanın amacı, kümelenmenin KOBİ'lere sağladığı avantajları ortaya koymaktır. Bu bağlamda, dünyadaki ve Türkiye'deki başarılı küme uygulamaları araştırılmış ve kümelenmenin KOBİ'lere sağladığı avantajlar incelenmiştir.

2. KÜMELENME KAVRAMI

Kümelenmeye ait kavramsal yaklaşımlar, kümelenme tanımının ortaya çıkmasından önceki yıllara dayanmaktadır. “Endüstriyel bölgeler” ve “yığılma ekonomileri” gibi tanımlar, kümelenme kavramının tanımı yapılmadan önce geliştirilen tanımlar arasında yer almaktadır. Günümüzde ise “kümelenme” kavramı genel kabul görmüş ve bu isimle kullanılmaya devam etmektedir (Cortright, 2006: 3).

Kümelenme (clustering) kavramı, Michael Porter'ın 1990 yılında yayınladığı “Ulusların Rekabet Üstünlükleri (The Competitive Advantage of Nations)” isimli kitabında ele almasından sonra bilimsel literatürde yer almaya başlamıştır. Porter'a göre kümelenme; aynı değer zincirinde faaliyet gösteren, birbiriyle ekonomik ilişkileri olan fakat bununla birlikte rekabette bulunan birçok işletmenin, işletmelere mal ve hizmet satan tedarikçilerin ve onları destekleyici ilgili kurumların (üniversiteler, meslek eğitim kurumları, işkoluyla ilgili standartları belirleyen ve denetleyen kurumlar, vb.) aynı coğrafi bölgede yoğunlaşmalarıdır. Kümelerin kapsamı bir şehir, coğrafi bölge, ülke ve bazı durumlarda komşu ülkeler ağına kadar uzanabilmektedir (Porter, 1998: 77-90).

Porter'ın yapmış olduğu tanımlamadan sonra kümelenmeyle ilgili araştırmalar yaygınlaşmaya başlamış ve çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Bu bağlamda, aşağıda bazı yazarlara göre kümelenme tanımları verilmiştir:

- ✓ Kümeler, bir üretim zincirinde birbirlerine katma değer sağlayan ve güçlü bir biçimde birbirlerine bağlı olan firmaların, bilgi üreten ajans ve müşterilerin oluşturduğu üretim ağıdır (OECD, 1999: 157).

- ✓ Kümelenme kısaca, ekonomik aktivitelerin coğrafik ve sektörel yoğunlaşmasıdır (Schmitz, 1999: 1629).
- ✓ Rosenfeld kümelenmeyi, “ağlar veya ilişkilendirmelerden farklı olarak üyelik gerektirmeyen, dışsalılık oluşturmak için yeterli ölçüğe sahip olan ve birbiriyle ilişkili şirketlerin coğrafi yoğunlaşmaları” olarak tanımlamıştır (Rosenfeld, 2005: 5).
- ✓ Avrupa birliği ise kümelenmeyi; “iş birliği ve rekabet kapsamında üretim yapan, bir veya birkaç bölgede (küresel boyutlar da dahil olmak üzere) coğrafik bir şekilde yoğunlaşan, belirli bir alanda ihtisaslaşmış, teknoloji ve yetenek anlamında ortak bağlantıları olan firmalar ve ilgili kurumlar” olarak tanımlamaktadır (EU, 2008: 8).
- ✓ Kümelenme, bir ürün veya hizmetin üretilmesi ile ilgili tarafların ortak bir coğrafyada birlikte bulunmaları şartıyla beraber iş yaptıkları ağ yapılarıdır (Bulu, 2009: 17).
- ✓ Kümelenme, sektörel, bölgesel ve yerel rekabet gücünü arttıran, bununla birlikte katma değer sağlayan üretim zinciri ile bağlı, karşılıklı bağımlı tedarikçileri de kapsayan işletmeler, bilgi üreten kurumlar (üniversiteler, araştırma merkezleri, mühendislik şirketleri gibi), destekleyici kurumlar (danışmanlık şirketleri, sigorta şirketleri, acenteler, bankalar vb.), müşteriler, kümelenmeyi destekleyen ilgili kurumlar (İl Özel İdareleri, KOSGEB vb.), sektörel sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler, sektöre yönelik medya, denetim ve standartları düzenleyen kuruluşlar tarafından oluşturulmuş ağların coğrafi bölgede yoğunlaşmalarıdır (Eraslan, 2009: 24).

Kümelenme ile ilgili yapılmış olan tanımlamalar dikkate alındığında, kavram ile ilgili üç temel özellik dikkat çekmektedir. Bu özelliklerin ilki, üretim aşamasında kümelerin birbiriyle ilişkili firmalardan oluşmasıdır. Bu durum ürün, girdi ve hizmet gibi alanlarda firmaların beraber hareket etmesini sağlamaktadır. Kümelenmelerin aynı coğrafyada yoğunlaşmaları ise ikinci bir özelliktir. Bu özellik sayesinde firmalar ve ilgili kurumlar kolay bir şekilde bilgi alışverişinde bulunmaktadırlar. Üçüncü özellik ise, yenilikçiliğe duyulan ihtiyacın karşılanması için üniversiteler ve diğer kurumlarla iş birliği halinde olmalarıdır (Sarıçoban, 2013: 97).

Kümelenmenin tarihsel gelişimi incelendiğinde, bu alanda dünyanın en büyük ekonomisi olan Amerika’nın öncü olduğu görülmektedir. Bilişim teknolojilerinin gelişmesinde önemli bir yere sahip olan Silikon Vadisi, Amerika’da ortaya çıkan ilk küme örneği olmuş ve bu alanda gösterilen başarı kısa bir süre sonra gıdadan tekstile, inşaat malzemelerinden savunma sanayiine ve eğitime kadar birçok alanda kümelenmenin oluşmasına neden olmuştur. Kümelenmenin sağlamış olduğu bu itici güç ile diğer ülkelerde bu stratejiyi uygulayabilmek için projeler geliştirmiş ve kümelenmeyi farklı hedeflere ulaşmak için kullanmışlardır. Örneğin (<http://www.bodto.org.tr>, 2018: 1-2);

- ✓ İşletmelerin yeni teknolojiler geliştirmesi için Amerika ve AB’de,
- ✓ Endüstrinin rekabet gücünü artırmak için İtalya, Hindistan, Meksika, Yeni Zelanda,
- ✓ İhracat kalitesini ve potansiyelini arttırmak için Hindistan, Meksika,
- ✓ Yabancı sermayeyi çekmek ve teknolojiyi transfer etmek için Çek Cumhuriyeti,
- ✓ Yeni pazarlara giriş yapmak için İtalya, Hindistan, Meksika,
- ✓ İşsizliği azaltmak için İtalya, İngiltere, gibi ülkeler kümelenmeyi uygulamış ve uygulamaya da devam etmektedir.

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de kümelenme uygulamaları önem kazanmıştır. İlk çalışmalara, Türkiye’nin Rekabet Avantajı (CAT) Projesi ile başlanmıştır. Proje dâhilinde yapılan çalışmaların ilgi görmesi üzerine, 2003 yılında kümelenmeye yönelik bu yapının

kurumsal hale getirilmesi için Ulusal Rekabet Araştırmaları Kurumu Derneği (URAK) kurulmuştur (Bulu, 2009: 18). 2007 yılına gelindiğinde, İstanbul'da düzenlenen 2. Uluslararası Kümelenme Konferansı ile kümelenme kavramına ilişkin farkındalığın artması sonucunda Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM) tarafından "Türkiye'nin Kümelenme Politikasının Geliştirilmesi Projesi" hazırlanmıştır. 2011 yılında ise, T.C. Ekonomi Bakanlığı Türkiye'nin Kümelenme Politikasının Belirlenmesi Projesinin devamı niteliğindeki KOBİ İşbirliği ve Kümelenme Projesi'ni yürütmeye başlamıştır (İzmir Kümelenme Stratejisi, 2013: 10).

3. KOBİ ve KÜMELENME İLİŞKİSİ

KOBİ'ler hem az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde çoğunlukta yer alan işletmeler olup hem de gelişmiş ülkelerde KOBİ'lere özel önem verilmektedir. Kalkınmanın itici gücü olarak görülen KOBİ'ler, birer denge unsuru olarak nitelendirilmektedir. Çünkü KOBİ'ler, ekonomik gelişmenin sağlanmasına, istihdam yaratma kapasitesinin arttırılmasına ve üretim düzeyinin genişlemesine önemli katkılar sağlamaktadır (Topçuoğlu, 2004: 8). Bu bağlamda KOBİ'ler, bütün ülkelerde faaliyet gösteren işletmelerin (ülkeler arasında farklılık gösterse bile) %95-%99'unu oluşturmakta ve istihdamın %40-80'i ve gayri safi milli hâsılanın %30-70'i KOBİ'ler tarafından sağlanmaktadır. Ekonomik gelişmişlik seviyesi ne olursa olsun, KOBİ'ler bütün ülkelerde gerek nicel gerekse istihdam oluşturma hususunda ekonomik ve toplumsal düzenin önemli bir parçasıdır (Yılmaz, 2004: 2).

Küreselleşme ile başlayan yeni dönemde, sınırlar arası ekonomik ilişkiler artarak uluslararası ekonominin entegrasyonu önemli ölçüde güçlenmiş; üretim faktörlerinin, mal ve hizmetlerin akışkanlığındaki artış, dünya ekonomisindeki bağlantıların genişleyip yoğunlaşmasına neden olmuştur. Söz konusu durum; ülkelerin, bölgelerin, kentlerin, sektörlerin ve işletmelerin rekabet gücünü hem olumlu yönde hem de olumsuz yönde etkilemiştir. Bu süreçte KOBİ'ler, kendilerini daha önce hiç karşılaşmadıkları bir rekabet ortamında bulmuşlardır (Kaplan, 2009: 12).

Rekabetin giderek yoğun bir şekilde hissedildiği günümüzde, KOBİ'ler hem ayakta kalabilmek hem de rekabet güçlerini arttırmak ve küresel pazarlara açılabilmek için yeni arayışlara girmişlerdir. Bu ortamda başarılı olmak isteyen firmalar; genellikle uzak ve büyümekte olan pazarlara farklı ve daha iyi ürünler sunmak, kalite ve teknolojiye öncü olmak ve rekabetçi fiyatlarla üretim ve satış yapmak zorunda kalmışlardır (Scheer ve Zallinger, 2007: 5). Ancak değişen dünya koşulları kapsamında, gelişmiş ve gelişmekte olan bazı ülkelere karşı giderek zorlaşan rekabete uyum sağlama ve rekabet gücünü arttırma konusunda, Türkiye ekonomisinde önemli bir payı olan KOBİ'ler başta finans olmak üzere tedarik, üretim, pazarlama, ihracat, Ar-Ge ve teknoloji gibi alanlarda birçok sorun yaşamaktadır. KOBİ'lerin söz konusu sorunlara tek başına çözüm getirmesinin zorluğu nedeniyle kendi aralarında işbirliği kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu işbirliği içinde önde gelen modellerin başında ise "Kümelenmeler" gelmektedir.

4. KÜMELENMENİN KOBİ'LERE SAĞLADIĞI AVANTAJLAR

Kümelenme, ekonominin benzer dallarında faaliyet gösteren işletmeler başta olmak üzere, yerel yönetimleri, kamu kurumlarını, özel kuruluşları, üniversite ve diğer araştırma kurumlarını, sivil toplum kuruluşlarını, finansal kurumları ve diğer ilgili tarafları bir araya getiren bir anlayış olduğundan pla nlamalar ve uygulamalar merkezîyetçi bir yönetim anlayıştan çıkarak yönetim faaliyetine dönüşmektedir (Eraslan, 2009: 24). Kümelenme kapsamındaki bu işbirliği sayesinde, KOBİ'ler hem kendileri gibi benzer sorunlar yaşayan firmalar ile ortak akıl ve ortak hedefler oluşturarak sorunlarına çözüm bulabilir hem de kümelenmenin sağlamış olduğu avantajlardan yararlanabilir.

KOBİ'lerin küme içerisinde yer almalarının birçok avantajı bulunmaktadır. Bu bölümde, kümelenmenin KOBİ'lere sağlayacağı avantajlar genel bir biçimde değerlendirilecektir.

4.1. Rekabet Üstünlüğü

Kümelenmenin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere rekabet avantajı sağladığı kabul edilir. Son yıllarda yapılan araştırmalar ve sonuçlar, oldukça geniş bir gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ve sektör çeşitliliğinde kümelenmenin uygulanmaya başladığını göstermektedir (Saritaş, 2012: 37). Günümüzde kümelenmelerin ülke rekabet gücünü arttırmasının yanı sıra, KOBİ'lerin de rekabet gücünü arttırdığına ilişkin birçok örnek bulunmaktadır. Örneğin, Avrupa'da endüstriyel bölgeler aracılığıyla, kalite tasarım, inovasyon ve değişimlere uyum sağlama hızı ile niş pazardaki müşterilere uygun mal ve hizmet sunularak rekabet üstünlüğü sağlanmıştır. İtalya'da tekstil ve hazır giyim sektöründe oluşturulan kümelenmede, işletmelerin üretim imkânlarının günün şartlarına uyum sağlayabilecek şekilde sürekli iyileştirilmiş, yeni teknolojilerden faydalanmaları arttırılarak pazarda rekabet edebilme gücü geliştirilmiştir. Rekabet avantajı sağlamış endüstriyel bölgelerin ortak noktası, müşteri odaklı olarak benzer değer zincirinde bulunan işletmeler arasında oluşturulmuş kümelerin varlığıdır (Humphrey ve Schmitz, 1995: 2-4).

4.2. Verimlilik Artışı

Kümelenmeler ağ oluşturma özellikleri ile işletmelerin ihtiyaç duydukları hammaddeye, ihtisaslaşmış kaynaklara, teknolojiye ve Ar-Ge laboratuvarlarına ulaşmalarını kolaylaştırmaktadır. Böylelikle küme içerisinde yer alan KOBİ'ler verimlilik artışı sağlar (Özcan, 2017: 28). Ayrıca, küme içinde bulunan KOBİ'ler birbirlerini tamamlama özellikleri sayesinde zamanında üretim yapmaktadırlar. Bu özelliklerinde dolayı sipariştan sevkiate kadar olan tüm süreçler hızlanmakta, destek faaliyetleri yakından gerçekleştirilmekte ve nakliye ve stoklama gibi işlevler ekonomik bir şekilde yapılmaktadır. Tüm bu avantajlar da hem KOBİ'lerin verimliliğini arttırmakta hem de bu tür yatırımların maliyetini düşürmektedir (Alüftekin vd., 2009: 15).

4.3. Maliyet Avantajı

Kümelenme ile işletmeler ölçek ve kapsam ekonomisine erişebilir, coğrafi yakınlık ve çoğunlukla güvene dayalı olarak geliştirilmiş karşılıklı etkileşimler aracılığıyla iş görme maliyetlerini düşürebilirler. Sanayi yoğunlaşmaları, kalifiye çalışan ve iş hizmetleri, özel sanayi gereksinimlerini karşılama hedefindeki kamu sektörü yatırımları olduğu kadar, küme içindeki işletmelerin isteklerini karşılamaya yönelik hız kazanmış mali piyasalar ile de maliyetler azaltılabilir (OECD, 2007:1). Ayrıca, kümelenmeler müşteri talebine dayalı ürün ve hizmetlerin, kalite ve fayda değerlerini düşürmeden üyesi işletmelerin maliyet yapısını belirlemekte ve rakiplerin ortaya koymuş olduğu faydaları daha düşük maliyette avantajlara dönüştürmektedir. Maliyet avantajları, kümelenmeyle ortaya çıkan rekabet avantajları ile birleşince işletmeler bir lider olarak sektörde yerini almaktadır (Yüce, 2012: 24).

4.4. Uzmanlaşma

Kümeler genellikle belirli sektörler üzerine yoğunlaştığından dolayı KOBİ'ler belirli bir değer zincirinde bulunmakta ve bu zincirin oluşturduğu katma değerden pay almaktadır. Dolayısıyla kümede yer alan KOBİ'ler mevcut bir uzmanlaşma seviyesine ulaşarak, kendi doğal çevreleri olan yerel boyutun üzerine çıkmakta ve ulusal ölçekte yer alabilmektedir. Başarılı kümelenme örnekleri incelendiğinde, hemen hepsi rekabetçi özelliklerine odaklanmış ve bu alanlarda uzmanlık sağlamışlardır. Bu kümelenmelere ise, örgü konfeksiyonunda Tirupur, yazılımda Bangalore, hindistan cevizi liflerinden paspas da ise Kerala gibi örnekler vermek mümkündür (Kunt, 2010: 41).

4.5. Ölçek Ekonomilerinden Faydalanma

Kümelenme ile elde edilen uzmanlaşma, işletmelerin ölçek ekonomilerinden yararlanmasını sağlayacaktır. Kümelenmelerdeki toplu girdi satın alma sözleşmeleri, ortak pazarlama faaliyetleri, uzmanlaşmış girişim sermayesine daha fazla erişim, uzmanlaşmış tedarikçilerin ve diğer uzmanlaşmış destek hizmetlerinin varlığı, küme dâhilindeki işletmelerin kendi işlerine daha çok odaklanmalarına ve daha yüksek çıktı seviyelerine ulaşmalarına olanak tanımaktadır. Bu sayede KOBİ'ler kümelenme ile tek başlarına ulaşamayacakları hacme ulaşma, tamamlayıcı becerileri ve kaynakları bir araya getirme imkânına sahip olabileceklerdir (DTM, 2008: 23).

4.6. İnovasyonu Destekleme

Günümüz rekabet ortamında, piyasadaki birçok önemli rakip arasında ürün ve hizmetlerin benzer olduğu ortamlarda farklılaşmanın önemi ortaya çıkarmaktadır. Söz konusu durum işletmeler üzerinde inovasyon yapma baskısı oluşturmaktadır (Porter, 2010: 201). Bu bağlamda, kümelenme oluşumları inovasyonu desteklemekte, hızlandırmakta ve onları pazar etkinliğine ulaştırmaktadır. Küme paydaşları arasında oluşan özel bilgi ve tecrübelerin paylaşılması ve önceden planlanmamış eylemlerin harekete geçirilmesi inovasyon sürecinin önemli adımlarıdır. Ayrıca etkin kümelerde bulunan KOBİ'lerin çalışanları arasındaki işbirliği, yakınlaşma ve bilgi alışverişi kümelerde bulunmayan işletmelere göre çok daha fazladır. Bu bilgi alışverişi ve yakınlaşma çapraz fikirlerin oluşumuna ortam hazırlamakta ve bu da inovasyon için en önemli ölçütlerden birisidir (Kunt, 2010: 31).

4.7.Yeni İş Sahaları Oluşturma

Porter, başarılı bir küme oluşumunun işletmelerin hızlı bir şekilde büyümesi ve kümeye yeni işletmelerin giriş yapması gibi iki önemli avantajı olduğunu belirtmiştir. Porter'ın bu düşüncesi diğer birçok araştırmacı tarafından desteklenmiş ve kümelenme ile işletmeler arasındaki bu ilişki incelenmiştir (Porter, 1998: 79). Bu bağlamda, kümelenme oluşumları belirli niteliklere sahip pazarları doldurmak ve küme planındaki sınırları genişletmek için yeni iş sahaları oluşturur. Yeni işletmelerin birbirinden uzak ve yeni yerleşim yerlerinde kurulmalarından ziyade, mevcut kümelenmeler içinde kurulmaları beklenir. Bu duruma bağlı olarak da kümelenme içinde yeni ve özelleşmiş tedarikçilerin sayısı giderek artış gösterebilir. Dolayısıyla kümelenmeler, yeni iş girişimlerine destek olmakta ve kümelenme kapsamındaki KOBİ'ler ürün ve hizmetlerdeki boşlukları kolay bir biçimde belirleyip, bu alanda girişimde bulunmayı planlayabilirler (Bulu vd., 2004: 4).

4.8. Alternatif Değer Zincir Oluşturma

Sanayi kümeleri, değer zinciri olgusunun alternatifi olarak da değerlendirilebilir. Çünkü bir küme kendi içinde ilk pazar durumundadır. Değer zincirindeki KOBİ'ler, birbirini tamamlayan firmalarla işbirliği yaparak stok maliyetlerini azaltabilmekte ve üretimde uzmanlaşmaya bağlı olarak ürünlerin teslim sürelerini hızlandırmaktadırlar. Ayrıca, ihtiyaç duyulduğunda aynı mekânın bir alt sektöründe bulunan firmalar kümeye dâhil edilerek kümenin büyümesi de olasıdır (Karayel, 2010: 159).

4.9. Teşvik ve Destek Sağlama

Kamu tarafından sağlanan teşvik ve destekler (bütün fiziksel alt yapılar, araştırma ve kalite merkezleri, test laboratuvarları, eğitim programları, ajanslar vb.) sayesinde kümelenmede yer alan KOBİ'ler bunlara kolay ve ücretsiz bir şekilde ulaşma avantajına sahiptirler (Bulu, 2009: 19).

Kümelenmenin bir diğer faydası da KOBİ'lere finansman kolaylığı sağlamasıdır. Küme kapsamında işletmeler, araştırma kurumları, sivil toplum örgütleri, sigorta şirketlerinin yanı

sıra bankalar gibi finansal kuruluşlarda bulunmaktadır. Dolayısıyla bir KOBİ'nin kümede yer alması kredi ve fon sağlamada bankalardan daha kolay bir şekilde faydalanmasına ve finansal açıdan karşılaşmış olduğu sorunlara çözüm getirmesine destek olmaktadır (Şahin, 2016: 49).

5. SONUÇ

Özellikle 1990'lı yıllardan sonra, dünya genelinde yaşanan liberalleşmenin etkisiyle birlikte ulusal ekonomilerin önündeki engellerin ortadan kalkması ve küresel rekabetin artış göstermesi, ülkelerin geleneksel ticaret uygulama anlayışlarını değiştirmiştir. Bu değişim sonucunda, birçok ülke tarafından uygulanmış ve başarısı kanıtlanmış olan “kümelenme” yaklaşımını ortaya çıkmıştır. Kümelenme, Michael Porter öncülüğünde literatüre kazandırıldıktan sonra dünyada hızla araştırılmaya başlanan ve önemi artan bir kavram olmuştur. Ayrıca kümelenme son yıllarda hem teorik hem de uygulama açısından Türkiye’de de gündemde olan bir konudur.

Kümelenmenin Dünya’da ve Türkiye’de bu kadar önemli hale gelmesinin nedeni ise ülkelerin, bölgelerin hatta kentlerin rekabetçiliğini arttıran bir anlayış olmasıdır. İşletmeler kümelenme yoluyla girdi, hammadde, üretim, işgücü, lojistik ve pazarlara erişim gibi pek çok konuda avantaj sağlayarak maliyetlerini düşürür ve küresel arenada rekabet edebilme gücünü arttırmış olur. Çünkü günümüz küresel rekabet ortamında, artık tek başına rekabet eden işletmelerin yerini rekabet eden bölgeler almaktadır. Bu bağlamda, kümeye dâhil olmayan işletmelerin uzun dönemli rekabet avantajı bulunmamaktadır.

İşletmelerin büyük bir çoğunluğunun KOBİ’lerden oluştuğu ülkemizde, kümelenme ile KOBİ’lerin yaşadıkları sorunlara çözüm bulmak mümkündür. Çünkü KOBİ’lerin hızlı düşünme ve hareket etme, değişen pazar koşullarına hemen uyum sağlama, tüketici istek ve ihtiyaçlarına duyarlı olma ve toplam istihdamda istikrar sağlama gibi birçok avantaja sahip olmasına rağmen öz sermaye başta olmak üzere tedarik, üretim, pazarlama, ihracat, Ar-Ge ve teknoloji alanında birçok sorun yaşamaktadır. Küresel ortamda KOBİ’lerin bu sorunlara tek başına çözüm bulması çok zordur. Ancak KOBİ’ler söz konusu sorunları, kümelenmenin sağlamış olduğu avantajlardan yararlanarak en aza indirebilir.

KAYNAKÇA

Alüftekin, N.; Yüksel, Ö.; Taş, A; Çakar, G. & Bayraktar, F. (2009). “Küresel Krizden Çıkışta Kümelenme Modeli: Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü Örneği”, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Dergisi, 5(10):15.

Bulu, M.; Eraslan, H. & Şahin, Ö. (2004). “Elmas (Diamond) Modeli ile Ankara Bilişim Kümelenmesi Rekabet Analizi”, 3. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, 25-26 Kasım, 4, Eskişehir.

Bulu, M. (2009). “Rekabet İçin Kümelenme Temeli Yaklaşımlara İhtiyacımız Var”, Çerçeve Dergisi, 17(51):17-18.

Cortright, J. (2006). “Making Sense of Clusters: Regional Competitiveness and Economic Development”, A Discussion Paper Prepared for the The Brookings Institution Metropolitan Policy Program, 3.

DTM, (2008). Beyaz Kitap: Türkiye İçin Kümelenme Politikasının Geliştirilmesi, DTM Yayını, Ankara.

EU, (2008). Development of Clustering Policy for Turkey, EU Publications, Brussel.

Eraslan, İ.H. (2009). “Kümelenme Temelli Kalkınma Stratejileri”, Çerçeve Dergisi, 17(51):24.

Humphrey, J. & Schmitz, H. (1995). Principles for Promoting Clusters & Networks of SME's, UNIDO, U.K.

Kaplan, M. (2009). "Kobi'ler ve Kümelenme", Çerçeve Dergisi, 17(51):12.

Karayel, S. (2010). "Yenilikçi Bir Örgütlenme Modeli Olarak "Kümelenme" ile İşletme Performansı İlişkisi: Ayakkabıcılık Sektöründe Bir Araştırma", Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Kunt, İ.V. (2010). "KOBİ'lerin Rekabetçi Avantaj Sağlamalarında Kümelenme Stratejisinin Rolü ve Bir Uygulama", Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

OECD, (1999). Boosting Innovation: The Cluster Approach, OECD Publications, Paris.

OECD, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü, Regional Innovation Reviews Competitive Regional Clusters: National Policy Approaches, <https://www.oecd.org/cfe/regional-policy/38678677.pdf>

Özcan, Ö.S. (2017). "Bölgesel Kalkınmada Kümelenmenin Rolü: Bartın İli Ayakkabıcılık Sektörü Üzerine Bir Alan Araştırması", Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bartın.

Porter, M. (1998). "Clusters and the New Economics of Competition", Harvard Business Review, 76 (6):77-90.

Porter, M. (2010). Rekabet Üzerine (Çev.: Kıvanç Tanrıyar), Optimist Yayınları, İstanbul.

Rosenfeld, S. (2005). "Industry Clusters: Business Choice, Policy Outcome, or Branding Strategy?", Journal of New Business Ideas and Trends, 3(2):5.

Sarıçoban, K. (2013). "Küresel Rekabette Kümelenme ve İnovasyonun Rolü", Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 5(1):97.

Scheer, G. & Zallinger, L. (2007). "Cluster Management – A Practical Guide", <https://www.clusterportal-bw.de/.../cluster-management-a-practical-guide-part-b-tools/>

Schmitz, H. (1999). "Global Competition and Local Cooperation: Success and Failure in The Sinos Walley Brazil", World Development, 27(9):1629.

Şahin, Ş. (2016). "Kümelenmenin KOBİ'lerin İhracat Performansına Etkisi: Kuyumcukent Örneği", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Topçuoğlu, A. (2004). Bankacılık ve KOBİ'ler. Türkiye Bankalar Birliği Eğitim ve Tanıtım Grubu Semineri, Türkiye Bankalar Birliği, İstanbul.

Yılmaz, Ö. & Akıncı, M. (2012). İktisadi Büyüme ve Makro Ekonomik Belirleyicileri, 1. Baskı, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

Yüce, H.M. (2012). "Kümelenme Olgusu ve KOBİ'ler", Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ulusal Kümelenme Politikasının Geliştirilmesi Projesi Basın Bilgi Notu, http://www.bodto.org.tr/images/other/kumelenme_kapanis_etkinligi_basin_%20bilgi_%20notu.pdf

İzmir Kümelenme Stratejisi
http://www.izmiriplanliyorum.org/static/upload/file/izmir_kumelenme_stratejisi__2013-2018_.pdf